

بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر توسعه روستاهای همجوار

شبنم سرورامینی^{۱*} - علی اسدی^۲ - خلیل کلانتری^۲

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۸۹/۷/۲۱

چکیده

هدف از مطالعه حاضر بررسی و شناخت اثرات مثبت و منفی شهرک صنعتی اشتهارد بر روستاهای پیرامون این شهرک بود. جامعه آماری این تحقیق را روستاییان ساکن در روستاهای اطراف شهرک صنعتی اشتهارد و کارفرمایان واحدهای صنعتی مستقر در شهرک صنعتی تشکیل داده‌اند که به روش نمونه گیری تصادفی با انتساب متناسب و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۵۰ نفر از روستاییان و ۷۰ نفر از کارفرمایان برگزیده شده‌اند. این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی انجام شده و روایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از نظرات متخصصان تأیید و جهت تعیین پایایی پرسشنامه نیز با انجام پیش آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ انجام گردید ($A > 0.7$). جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و استنباطی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و ضریب تغییرات، تحلیل عاملی و در نهایت آزمون من‌ویتنی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اثرات مثبت شهرک صنعتی اشتهارد در منطقه نشان داد که ۵ عامل اثرات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، کشاورزی و زیست محیطی در مجموع ۶۵/۹۸ درصد از واریانس را تبیین می‌کنند. اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهارد نیز در منطقه شامل ۴ عامل اثرات اجتماعی، اقتصادی، کشاورزی و زیست محیطی ۶۳/۱۵۹ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند. همچنین با مقایسه نظرات دو گروه روستاییان و کارفرمایان با استفاده از آزمون من‌ویتنی مشخص شد که در برخی موارد تفاوت معنی‌داری بین نظرات دو گروه وجود دارد.

واژه های کلیدی: شهرک صنعتی، توسعه روستایی، واحدهای صنعتی، صنعتی کردن روستا، نواحی روستایی

مقدمه

شهرک‌ها و نواحی صنعتی یکی از اجزاء و برنامه‌های توسعه و برنامه‌ریزی بخش صنعتی می‌باشند که همراه با برنامه‌ریزی سایر بخش‌ها، برنامه توسعه اقتصادی کشور را تشکیل می‌دهند. استقرار این شهرک‌های صنعتی در استان‌های مختلف کشور، اثرات زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی بسیاری را بر منطقه به ویژه جامعه روستایی به دنبال داشته است. مسئله اساسی حاضر نامشخص بودن میزان تأثیر شهرک‌های صنعتی در مناطق روستایی است که محققان را بر آن داشت تا ضمن بکارگیری ابزار مناسب اقدام به بررسی آثار شهرک صنعتی اشتهارد بر نواحی روستایی همجوار گردد. توسعه روستایی بخشی از توسعه ملی است که اهداف آن با اهداف وسیعتری در سطح ملی مرتبط می‌باشد، اجتماعات شهری و روستایی به طور مکمل و به عنوان دو عامل مهم بر یکپارچگی

سیستم اثر می‌گذارند. نقش و جایگاه روستاها در فرآیند توسعه و پیامدهای ناشی از توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری گردیده است (۱). راهبرد جدید توسعه روستایی با تأکید بر عدم وجود تعصب شهری، ایجاد اشتغال و درآمد در بخش‌های غیرکشاورزی و تصمیم‌گیری غیرمتمرکز و مشارکتی از طریق صنعتی شدن نواحی روستایی، یکی از راه‌های دستیابی به کاهش سطح و شدت فقر و نیز مهاجرت عنوان شده است (۵). یکی از راهکارهای اصلی بعد از جنگ جهانی دوم در تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه در جهت پیشرفت و توسعه به اجرا درآمدن برنامه‌های توسعه صنعتی در قالب برنامه‌های توسعه منطقه‌ای در این کشورها بود (۳). از طرفی نیروی کار عاملی از تولید است که در گروه‌های فقیر و در کشورهای در حال توسعه به وفور یافت می‌شود و اشتغال‌زایی استراتژی کلیدی در کاهش فقر روستایی خواهد بود (۱۲). این در حالی است که توسعه کشاورزی به تنهایی برای جذب این نیروی کار فراوان و کاهش نهایی فقر در مناطق روستایی کافی نیست. بدین علت سرمایه‌گذاری در فعالیتهای صنعتی به عنوان مرحله‌ای جدی از رشد اقتصادی در مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه مطرح شده است (۳۲).

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد مهندسی توسعه روستایی، دانشگاه تهران

(*) - نویسنده مسئول: (Email: ssarvaramini@yahoo.com)

۲ و ۳- دانشیاران گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران

۱۴، ۱۸ و ۳۷) همچنین آلودگی هوا، آب‌های زیرزمینی و آلودگی صوتی در روستا را به دنبال داشته است (۱۵، ۱۷ و ۲۷).

صنعتی شدن می‌تواند بر تحصیل جوانان نیز اثرات سوء داشته باشد و به واسطه ایجاد اشتغال و جذب جوانان در بخش صنعت فرصت کافی برای ادامه تحصیل از بین خواهد رفت (۱۷). همچنین در مرحله اولیه باعث افزایش کار کودکان می‌گردد، حتی اگر در مراحل بعدی کاهش استخدام کودکان را به دنبال داشته باشد (۲۳).

برخی مطالعات نشان داده‌اند که بر اثر استقرار صنعت در مناطق روستایی بیشتر افراد شهری جذب مشاغل موجود شده‌اند و این فرض مبتنی بر اینکه نواحی صنعتی از طریق اشتغال زایی، موجب کاهش مهاجرت‌های روستایی می‌شود، را رد می‌کند (۱۳ و ۲).

بر این اساس باید اذعان داشت که امروزه صنعت به عنوان اصلی ترین ابزار در توسعه و به خصوص توسعه مناطق عقب مانده نقش محوری را به خود اختصاص داده است. این نقش شاید برخاسته از این واقعیت است که عوامل تولید در بخش صنعت، در مقایسه با کشاورزی، قابلیت جابجایی و انعطاف پذیری بیشتر با شرایط و احوال محیطی، منطقه‌ای و ملی دارد. به همین دلیل قطب‌های توسعه به خصوص در کشورهای جهان سوم و خاصه در مناطقی که فاقد پتانسیل مناسب جهت توسعه کشاورزی هستند، بر مبنای صنعت استوار می‌شوند (۷).

بر این اساس هدف اصلی این تحقیق بررسی و تحلیل اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر وضعیت روستاهای همجوار بوده و اهداف اختصاصی شامل شناخت اثرات شهرک صنعتی مذکور بر برخی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، کشاورزی و کالبدی روستاهای همجوار و همچنین ارائه راهکارهای مناسب برای برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی (از طریق رفع نقاط ضعف و تأکید بر نقاط قوت) می‌باشد.

سیمای منطقه مورد مطالعه

اشتهارد از توابع شهرستان کرج در ۲۲ و ۵۰ طول شرقی و ۴۳ و ۳۵ عرض شمالی قرار دارد و با تهران ۱۱۰ کیلومتر و با کرج ۶۳ کیلومتر فاصله دارد و در منطقه‌ای نسبتاً کویری با آب و هوای نیمه خشک واقع شده است. حوزه جغرافیایی آن از طرف شمال به ارتفاعات حلقه دره، از جنوب به ارتفاعات خوش آب و هوای قزل باش و از غرب به روستاهای بوئین زهرا به رودخانه شور متصل است، مساحت آن متجاوز از ۲۵۰۰ کیلومربع می‌باشد. مطابق با آخرین سرشماری جمعیت بخش اشتهارد، ۲۳۶۰۱ نفر و دارای یک دهستان بنام رحمانیه است. همچنین دارای ۴۳ آبادی و مزرعه است که ۲۴ آبادی آن دارای سکنه می‌باشد. در زمان گذشته مردم این شهر و روستائیان از طریق کشاورزی و دامداری امرار معاش می‌کردند. در

به صنعتی کردن روستا از دو دیدگاه می‌توان نگرینست دیدگاه نخست ایجاد و استقرار صنعت در روستاست و بر این امر تأکید می‌کند که با توجه به عوامل تولید و وضعیت بازار، چه صنایعی می‌توانند در مناطق روستایی استقرار یافته یا توزیع شوند. دیدگاه دوم صنعتی کردن روستا می‌باشد در این دیدگاه مساله صنعتی کردن روستا هم یک فرایند فرعی و هم وسیله‌ای برای متنوع کردن و نوسازی اقتصادی روستایی تلقی می‌شود. از آنجا که صنعتی کردن روستا به استقرار صنعت در مراکز روستایی اشاره دارد و باعث ایجاد اشتغال غیر کشاورزی، کمک به جلوگیری از جریان مهاجرت به مراکز شهری، تقویت پایه‌های اقتصادی مراکز روستایی، استفاده کامل از مهارت‌های موجود در ناحیه، فرآوری تولید کشاورزی محلی و تهیه نهاده‌های اساسی و کالاهای مصرفی برای کشاورزان و دیگر افراد محلی می‌شود، این پژوهش بر اساس این مفهوم بررسی شده است (۶).

مهاجرت جمعیت از مناطق روستایی به شهرها در سال‌های اخیر در کشورهای در حال توسعه، افزایش یافته و علت آن جذابیت موجود در شهرها و در مقابل عوامل دفع کننده در مناطق روستا می‌باشد. در روند توسعه روستایی هدایت و انتقال صنعت به این نواحی می‌تواند نقش بسزایی در توسعه ایفا کند و به واسطه آن باعث افزایش تولیدات روستایی، بهبود زیرساخت‌ها و امکانات رفاهی شود (۱۸ و ۳۵)، بهره‌وری را افزایش دهد (۱۰، ۲۶ و ۳۵) و برای نیروی کار مازاد کشاورزی فرصت‌های شغلی مناسبی فراهم کند (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۳۴، ۳۶ و ۳۷) آنها را قادر خواهد ساخت تا نیازهای اساسی خود را تأمین کنند و باعث توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه گردد (۱۸، ۲۰ و ۲۶).

اگر صنعتی شدن روستا متناسب با دیگر بخش‌های منطقه (کشاورزی) باشد، باعث افزایش ارزش افزوده، پس انداز بخشی از درآمد و سرمایه‌گذاری در توسعه روستا می‌گردد (۱۹، ۳۶ و ۳۷). بسیاری از مطالعات افزایش سطح تخصص افراد و بالا رفتن میزان آگاهی و مهارت افراد را نیز از اثرات مهم صنعتی شدن معرفی می‌کنند (۱۴، ۱۷، ۳۰ و ۳۵).

از طرفی استقرار صنعت در روستا، باعث دستیابی به توسعه متعادل شهر و روستا و کاهش شکاف قابل ملاحظه بین مناطق شهری و روستایی می‌گردد (۱۰، ۱۱، ۱۶، ۲۹، ۳۰ و ۳۱) و همچنین راهی موثر برای رونق بخش کشاورزی و سایر بخش‌های اقتصاد ملی می‌باشد (۱۱، ۲۸، ۳۱ و ۳۴).

البته صنعتی شدن همیشه اثرات مثبت اجتماعی و اقتصادی را در بر نمی‌گیرد. صنعتی شدن روستاها در سال‌های اخیر ورود محصولات صنعتی تولید شده در بازارهای محلی را گسترش داده و اقتصاد بازارهای محلی و روستایی را تخریب کرده و علاوه بر آن ورود این محصولات در بازار، باعث تغییر الگوی مصرف خانواده‌ها گشته (۱۳)،

داده‌های آماری در مقیاس ترتیبی باشند برای مقایسه میانگین دو جامعه نمی‌توان از آزمون t استفاده کرد به همین دلیل آزمون من ویتنی جایگزین آزمون t می‌شود.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی روستائیان

میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۵۱/۱ سال، کمترین سن ۲۰ سال و بیشترین آن ۸۰ سال بود. ۸۳/۳ درصد از پاسخگویان، مرد و بقیه زن بوده و ۹/۶ درصد از افراد مورد مطالعه مجرد و ۸۸/۷ درصد آنها متأهل بودند. ۱۲ درصد از پاسخگویان بی‌سواد و حدود ۱۸/۷ درصد آنها تنها قادر به خواندن و نوشتن بودند. ۳۰ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات ابتدایی، ۲/۶۵ درصد راهنمایی، ۱۰ درصد دیپلم و ۲ درصد آنها فوق دیپلم بوده و تنها یک نفر آنها دارای مدرک لیسانس بوده‌اند. از میان افراد مورد مطالعه ۲۰/۶ درصد در شهرک صنعتی مشغول به کار هستند و از میان این افراد ۶۴/۵۱ درصد کارگر ساده، ۲۹/۰۳ درصد کارگر نیمه ماهر و تنها ۶/۴۶ درصد آنها استادکار بودند.

ویژگی‌های فردی کارفرمایان

بر اساس اطلاعات به دست آمده میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۴۴/۴ سال بود که کمترین سن پاسخگویان ۲۵ سال و بیشترین سن آنها ۶۶ سال بوده است. ۶۷ درصد از پاسخگویان مرد و تنها ۳ درصد آنها زن بوده‌اند. در بین افراد مورد مطالعه، ۱۸/۶ درصد دیپلم، ۲۷/۱ درصد فوق دیپلم، ۵۰ درصد لیسانس و ۴/۳ درصد دارای تحصیلاتی برابر فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند. همچنین ۲/۸۵ درصد از افراد، مواد اولیه خود را از روستاهای اطراف تأمین کرده و بیشتر آنها حدود (۵۹ درصد) مواد اولیه خود را از تهران و ۷/۱۴ درصد از اشتهارد، ۱۸/۵۷ درصد از کرج و ۸/۵۷ درصد آنها مواد مورد نیاز خود را از سایر شهرها تأمین می‌کرده‌اند. به علاوه در مورد مکان انتخاب نیروی کار می‌توان به این موضوع اشاره کرد که ۳۱/۶۳ درصد کارکنان از اشتهارد، ۳۰/۰۲ درصد از کرج، ۱۶/۸۱ درصد از تهران، ۱۵/۴۲ درصد از روستاهای اطراف و ۶/۱۲ درصد از سایر شهرها تأمین می‌شوند.

رتبه بندی گویه‌های مربوط به اثرات مثبت شهرک صنعتی

اشتهارد بر روستاهای همجوار

با توجه به جدول ۱ مشاهده می‌شود که در بین اثرات مثبت شهرک صنعتی بر روستاهای اطراف، فراهم کردن زمینه برای مهاجر پذیری روستاها، بهبود راه ارتباطی روستاها، افزایش وسایل حمل و نقل در روستا و افزایش فرصت‌های اشتغال برای روستائیان به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم را از دیدگاه روستائیان کسب نموده‌اند و جزء

سال‌های اخیر با احداث شهرک صنعتی اشتهارد در غرب و ناحیه صنعتی کوثر در شرق اشتهارد وضعیت اقتصادی مردم دچار تحول اساسی شده است. شهرک صنعتی مذکور در ۱۲۳ کیلومتری تهران و در ۵ کیلومتری شهر اشتهارد واقع شده است و در حال حاضر ۶۵۲ واحد تولیدی در این شهرک دایر و فعال می‌باشند و جمعاً ۱۳۹۰۳ نفر کارگر در این مجموعه صنعتی مشغول به کارند.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع پیمایشی بوده و جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق دو گروه شامل کارفرمایان واحدهای صنعتی مستقر در شهرک صنعتی اشتهارد (۶۵۲ واحد صنعتی) و روستائیان ساکن در روستاهای اطراف شهرک صنعتی اشتهارد در بخش اشتهارد در شهرستان کرج بودند. با استفاده از فرمول کوکران و روش طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب از میان ۲۷۷۸ نفر افراد ساکن در روستاهای مذکور، تعداد ۱۱۷ نفر به عنوان نمونه تعیین گردید که در نهایت حجم نمونه به منظور افزایش دقت مطالعه به ۱۵۰ نفر افزایش یافت. در این روش نمونه گیری ابتدا ۱۰ روستا که در فاصله کمتری نسبت به شهرک صنعتی اشتهارد قرار داشتند، انتخاب و با توجه به تعداد افراد در هر روستا، تعداد نمونه متناسب با تعداد جمعیت هر روستا مشخص گردید، سپس به طور تصادفی پرسش‌نامه‌ها در میان افراد ساکن در هر روستا توزیع شد. بطوریکه ۲۵/۳۳ درصد از پاسخگویان از روستای صحت آباد، ۱۷/۳۴ درصد از روستای مراد تپه، ۲۰ درصد از روستای ایپک، ۹/۳۳ درصد از روستای نکوجار، ۸/۶۶ درصد از روستای فردآباد، ۱۹/۳۴ درصد از روستای مختار آباد، قانلی بلاغ، قوزلو، حسن آباد و مهدی آباد انتخاب شدند. در مورد جامعه آماری کارفرمایان واحدهای صنعتی نیز روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده ابتدا تعداد کل نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران برآورد گردید (۷۰ نفر) و پس از آن به طور تصادفی پرسشنامه‌ها در واحدهای مختلف صنعتی توزیع شد. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن بر اساس نظر جمعی از متخصصین مربوطه تأیید و برای تعیین میزان پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید (بالای ۰/۷) که نشان از مناسب بودن ابزار تحقیق داشت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از تحقیق از آماره‌های توصیفی و استنباطی نظیر فراوانی، درصد، میانگین، ضریب تغییرات، تحلیل عاملی و در نهایت آزمون من ویتنی استفاده گردید. به منظور پی بردن به متغیرهای زیربنایی یک پدیده یا تلخیص مجموعه‌ای داده‌ها از روش تحلیل عاملی استفاده می‌شود (۴). تحلیل عاملی روشی هم‌وابسته بوده که در آن کلیه متغیرها به طور هم‌زمان مدنظر قرار می‌گیرند. در این تکنیک هر یک از متغیرها به عنوان یک متغیر وابسته لحاظ می‌گردند (۸). وقتی

شهرک صنعتی به روستاهای اطراف، افزایش فضاهای سبز و تفریحی در روستا، افزایش آگاهی و تخصص افراد، اطمینان روستائیان از کسب درآمد ثابت و جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی می‌باشد و این تفاوت جز در مورد متغیر عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاهای اطراف که در سطح پنج درصد بوده، در مورد بقیه متغیرها در سطح یک درصد بوده است. همچنین با توجه به میانگین رتبه‌ای این نتیجه حاصل می‌شود که جز در مورد متغیر افزایش آگاهی و تخصص افراد که در گروه روستائیان بالاتر بوده میزان بقیه متغیرها در گروه کارفرمایان بالاتر بوده است. همچنین با وجود اینکه متغیرهای دیگر در بین دو گروه تفاوت معنی‌داری نداشته‌اند، اما با توجه به میانگین رتبه‌ای می‌توان با احتیاط بیان کرد بجز در مواردی همچون تعریض و بازسازی خیابان‌های روستا، افزایش قدرت خرید سموم، کود و ماشین آلات، استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان مواد خام صنعت و استفاده از وسایل مکانیکی در فعالیت‌های کشاورزی، کارفرمایان شهرک صنعتی بقیه اثرات مثبت را بیشتر برآورد کرده‌اند.

مقایسه اثرات منفی شهرک صنعتی از دیدگاه دو گروه

روستائیان و کارفرمایان

با توجه به جدول ۴ می‌توان به این نتیجه رسید که در سه گویه از ۱۷ گویه مربوط به اثرات منفی شهرک صنعتی بین دو گروه روستائیان و کارفرمایان اختلاف معنی‌دار و در مورد ۱۴ گویه باقیمانده اتفاق نظر وجود داشته است. این دو گروه از نظر اثراتی همچون انتقال آب کشاورزی به نفع صنعت، آلودگی آب‌های زیرزمینی اختلاف معنی‌داری در سطح یک درصد و از نظر کاهش علاقه جوانان به کشاورزی اختلاف معنی‌داری در سطح پنج درصد داشته‌اند. با توجه به میانگین رتبه‌ای، همه متغیرها بجز متغیرهای از بین رفتن مناظر طبیعی و افزایش مصرف خانوار، که کارفرمایان اثرات منفی شهرک را بر مناظر طبیعی بیشتر دانسته‌اند، در بقیه موارد علی‌رغم عدم وجود اختلاف معنی‌دار بین دو گروه، اثرات منفی شهرک صنعتی از نظر روستائیان بیشتر بوده و با نگاه بدبینانه‌تری نسبت به شهرک صنعتی می‌نگریستند.

تحلیل عاملی مربوط به اثرات مثبت شهرک صنعتی

اشتہارد

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مقدار KMO برابر است با ۰/۸۳۹ و مقدار بارتلت ۳۳۰۴/۲۱۲ که در سطح معناداری ۱٪ قرار دارد. در این بررسی با توجه به ملاک کیسر ۵ عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از یک استخراج شد که نتیجه در جدول ۵ ذکر شده است. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این ۵ عامل ۶۵/۹۸ درصد

مهمترین اثرات شناخته شده‌اند. در صورتیکه کارفرمایان واحدهای صنعتی فراهم کردن زمینه برای مهاجری روستا، کاهش آلودگی در شهرهای بزرگ، افزایش فرصت‌های اشتغال برای روستائیان و بازسازی خانه‌ها در روستا را به عنوان چهار اولویت نخست اثرات مثبت شهرک صنعتی بر روستاهای همجوار دانسته‌اند. همچنین استفاده از وسایل مکانیکی در فعالیت‌های کشاورزی، تفکیک فضاها در روستا، استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان مواد خام صنعت و افزایش فضاهای سبز و تفریحی در روستا به ترتیب رتبه‌های ۲۲ تا ۲۵ اثرات مثبت از نظر روستائیان را به خود اختصاص داده‌اند، در حالی که از نظر کارفرمایان، چهار گویه تفکیک فضاها در روستا، استفاده از وسایل مکانیکی در فعالیت‌های کشاورزی، افزایش آگاهی و تخصص افراد و استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان مواد خام صنعت، نسبت به سایر اثرات از اهمیت کمتری برخوردار بوده‌اند.

رتبه بندی گویه‌های مربوط به اثرات منفی شهرک صنعتی

اشتہارد بر روستاهای همجوار

با توجه به جدول ۲ می‌توان دریافت که در میان اثرات منفی شهرک صنعتی از نظر روستائیان، انتقال آب کشاورزی به نفع صنعت، تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها و افزایش مسئولیت و کار کودکان به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم را کسب نموده‌اند و جزء مهمترین اثرات منفی در نظر گرفته شده‌اند. در حالی که کارفرمایان واحدهای صنعتی، تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها، کاهش علاقه جوانان به کشاورزی و افزایش مصرف خانوار روستایی را به عنوان مهم‌ترین اثرات منفی شهرک صنعتی اشتہارد بیان نموده‌اند. همچنین انتقال مازاد درآمد روستائیان به شهرها، افزایش قیمت اراضی مسکونی، فروش زمین‌های کشاورزی و از بین رفتن مناظر طبیعی به ترتیب از دیدگاه روستائیان در اولویت آخر قرار دارد. به علاوه کارفرمایان، کاهش ارزش اراضی کشاورزی، از بین رفتن مناظر طبیعی و آلوده شدن آب‌های زیرزمینی و انتقال آب کشاورزی به صنعت را به عنوان کم اهمیت‌ترین اثرات شهرک صنعتی اشتہارد معرفی کرده‌اند.

مقایسه اثرات مثبت شهرک صنعتی از دیدگاه دو گروه

روستائیان و کارفرمایان

به منظور مقایسه دیدگاه روستائیان و کارفرمایان در مورد اثرات مثبت شهرک صنعتی، از آزمون من‌وایتنی استفاده شد. همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود بین دو گروه روستائیان و کارفرمایان از بین ۲۵ گویه تنها پنج گویه اختلاف معنادار وجود دارد که این پنج گویه شامل فراهم کردن زمینه برای شغل دوم، عرضه تولیدات

افزایش قیمت محصولات کشاورزی، استفاده از محصولات کشاورزی موجود در روستا به عنوان مواد خام، افزایش میزان تولیدات کشاورزی و دامپروری و استفاده از وسایل مکانیکی تولید شده در شهرک صنعتی اشتهارد از متغیرهایی هستند که اثرات مثبت کشاورزی را نشان می‌دهند و به نام عامل کشاورزی نامگذاری گردید و ۱۱/۵۰۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. عامل سوم شامل بازسازی خانه‌ها در روستا، تعریض و بازسازی خیابان‌های روستا، افزایش فضاهای سبز و تفریحی در روستا و تفکیک فضاها در روستا تحت عنوان اثرات کالبدی قرار می‌گیرند و ۱۱/۱ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. اثرات اقتصادی شامل متغیرهای افزایش درآمد روستائیان، اطمینان روستائیان از کسب درآمد ثابت، جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی و افزایش قدرت خرید افراد روستایی می‌باشد و عامل آخر به عنوان عامل زیست محیطی بوده که در قالب متغیر کاهش آلودگی در شهرهای بزرگ مطرح می‌شود.

بوده است که عامل اجتماعی با مقدار ویژه ۷/۵۰۵، تبیین کننده ۳۰/۰۲ درصد واریانس کل می‌باشد و به عنوان مهم‌ترین اثر از میان اثرات مثبت شهرک صنعتی بر روستاهای همجوار به شمار می‌آید. عامل‌های دوم، سوم، چهارم و پنجم بترتیب ۱۱/۵۰۳، ۱۱/۱۰۰، ۸/۹۳۶ و ۴/۴۲۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند.

جدول ۶ نشان می‌دهد متغیرهای تشکیل دهنده عامل اول عبارتند از؛ افزایش مراکز بهداشتی و درمانی، افزایش مراکز آموزشی، بهبود راه ارتباطی روستاها، افزایش وسایل حمل و نقل در روستا، فراهم کردن زمینه برای شغل دوم، عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاهای اطراف، افزایش آگاهی و تخصص افراد، زمینه‌سازی برای مهاجریزبری روستا، کاهش مهاجرت روستائیان، افزایش فرصت‌های اشتغال و افزایش امکان ادامه تحصیل برای کودکان که با توجه به این متغیرها عامل اول، اثرات اجتماعی در نظر گرفته شد که به تنهایی بیش از ۳۰ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. متغیرهای عامل دوم عبارتند از؛ افزایش قدرت خرید سموم، کود و ماشین آلات،

جدول ۱- رتبه بندی اثرات مثبت شهرک صنعتی اشتهارد از نظر روستائیان و کارفرمایان واحدهای صنعتی

کارفرمایان شهرک صنعتی				روستائیان				
رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (۶)	اثرات مثبت	رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (۶)
۱	۰/۱۵۱	۰/۷۲۸	۴/۸۱۴	مهاجر پذیری روستا	۱	۰/۱۳۵	۰/۶۲۸	۴/۶۳۳
۵	۰/۱۷۷	۰/۸۴۹	۴/۷۸۵	بهبود راه ارتباطی روستاها	۲	۰/۱۸۰	۰/۸۴۰	۴/۶۶۶
۷	۰/۱۹۷	۰/۸۷۹	۴/۴۵۷	افزایش وسایل حمل و نقل در روستا	۳	۰/۱۸۲	۰/۷۹۷	۴/۳۶۶
۳	۰/۱۶۶	۰/۷۶۸	۴/۶	افزایش فرصت‌های اشتغال برای روستائیان	۴	۰/۱۹۲	۰/۸۱۸	۴/۳۴۶
۱۲	۰/۲۱۶	۱/۰۲	۴/۷۲۸	افزایش درآمد روستائیان	۵	۰/۱۹۳	۰/۹۱۰	۴/۷
۶	۰/۱۸۱	۰/۸۶۲	۴/۷۴۲	افزایش مراکز بهداشتی و درمانی در روستا	۶	۰/۱۹۵	۰/۸۸۰	۴/۵۰۶
۴	۰/۱۷۱	۰/۸۱۹	۴/۷۷۱	بازسازی خانه‌ها در روستا	۷	۰/۱۹۷	۰/۹۰۵	۴/۵۹۳
۱۱	۰/۲۱۵	۰/۸۲۷	۳/۸۴۲	افزایش مراکز آموزشی (مدارس) در روستا	۸	۰/۲۱	۰/۷۸۱	۳/۷۰۶
۸	۰/۲۰۳	۰/۷۵۹	۳/۷۲۸	فراهم کردن زمینه برای شغل دوم	۹	۰/۲۱۹	۰/۷۵۵	۳/۴۴
۱۰	۰/۲۰۹	۰/۸۷۸	۴/۲	تعریض و بازسازی خیابان‌های روستا	۱۰	۰/۲۲۱	۰/۹۴۰	۴/۳۴۶
۹	۰/۲۰۸	۰/۶۰۷	۲/۹۱۴	کاهش مهاجرت روستائیان	۱۱	۰/۲۲۳	۰/۶۳۵	۲/۸۴
۲۴	۰/۴۲۱	۰/۸۵۸	۲/۰۴۲	افزایش آگاهی و تخصص افراد	۱۲	۰/۲۳۱	۰/۷۴۱	۳/۲
۲	۰/۱۶۲	۰/۷۷۸	۴/۷۸۵	کاهش آلودگی در شهرهای اطراف	۱۳	۰/۲۳۴	۱/۰۷	۴/۵۶۶
۱۳	۰/۲۲۴	۰/۷۹۳	۳/۵۲۸	عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاهای اطراف	۱۴	۰/۲۴۴	۰/۷۹۹	۳/۲۶۶
۱۴	۰/۲۳۹	۰/۸۴۶	۳/۵۲۸	افزایش فرصت ادامه تحصیل برای کودکان	۱۵	۰/۲۴۷	۰/۸۴۳	۳/۴
۱۵	۰/۲۴۸	۱/۰۳۵	۴/۱۷۱	افزایش قدرت خرید افراد روستاهایی	۱۶	۰/۲۷۶	۱/۱۰۸	۴/۰۰۶
۱۶	۰/۲۵۵	۱/۱۷۳	۴/۵۸۵	جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی	۱۷	۰/۲۹۳	۱/۱۵۷	۳/۹۴۶
۱۸	۰/۳۱۸	۱/۰۵۹	۳/۳۲۸	افزایش قیمت محصولات کشاورزی	۱۸	۰/۳۲۰	۱/۰۴۵	۳/۲۶
۱۷	۰/۳۹۷	۰/۷۸۳	۲/۶۲۸	افزایش قدرت خرید سموم، کود و ماشین آلات	۱۹	۰/۳۳۷	۰/۹۵۳	۲/۸۲۶
۲۰	۰/۳۶۹	۱/۰۵	۲/۸۴۲	افزایش میزان تولیدات کشاورزی و دامپروری	۲۰	۰/۳۳۸	۰/۹۳۷	۲/۷۶۶
۱۹	۰/۳۴۸	۱/۲۳	۳/۵۲۸	اطمینان روستائیان از کسب درآمد ثابت	۲۱	۰/۳۶۳	۱/۰۴۸	۲/۸۸
۲۳	۰/۴۲۰	۱/۲۲۴	۲/۹۱۴	استفاده از وسایل مکانیکی در فعالیت‌های کشاورزی	۲۲	۰/۳۶۴	۱/۰۸۳	۲/۹۸
۲۲	۰/۴۱۴	۱/۴۲	۳/۴۲۸	تفکیک فضاها در روستا	۲۳	۰/۳۹۰	۱/۲۹	۳/۳
۲۵	۰/۴۴۵	۱/۲۴۶	۲/۸	استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان مواد خام صنعت	۲۴	۰/۳۹۱	۱/۰۹۷	۲/۸۰۶
۲۱	۰/۳۹۶	۱/۲۳۴	۳/۱۱۴	افزایش فضاهای سبز و تفریحی در روستا	۲۵	۰/۴۵۸	۱/۲۱	۲/۶۴

جدول ۲- رتبه بندی اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهاارد از نظر روستائیان و کارفرمایان واحدهای صنعتی

کارفرمایان شهرک صنعتی				روستائیان				
رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (۶)	اثرات منفی	رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (۶)
۱۸	۰/۴۸۷	۱/۴۱۵	۲/۹	انتقال آب کشاورزی به صنعت	۱	۰/۲۳۱	۰/۹۳۰	۴/۰۲
۱	۰/۲۱۶	۰/۹۰۵	۴/۱۸۵	تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها	۲	۰/۲۵۱	۰/۹۴۹	۳/۷۷۳
۲	۰/۲۲	۰/۹۶۹	۴/۴	توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها	۳	۰/۲۵۳	۱/۱۰۷	۴/۳۶۶
۶	۰/۲۵۴	۱/۰۲۷	۴/۰۴۲	افزایش مسئولیت و کار فرزندان	۴	۰/۲۶۷	۰/۹۸۶	۳/۶۷۳
۴	۰/۲۴۴	۰/۹۴۶	۳/۸۷۱	افزایش مصرف خانوار روستایی	۵	۰/۲۶۸	۰/۹۸۴	۳/۵۸۶
۹	۰/۲۹۶	۱/۰۱۵	۳/۴۲۸	اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا	۶	۰/۲۷۰	۰/۹۱	۳/۳۸۶
۵	۰/۲۵۱	۱/۰۸۴	۴/۳۱۴	آلودگی هوای روستا	۷	۰/۲۷۲	۱/۱۶۱	۴/۲۶
۳	۰/۲۲۷	۰/۷۹۳	۳/۴۸۵	کاهش علاقه جوانان به کشاورزی	۸	۰/۲۹	۰/۹۱۷	۳/۱۵۳
۷	۰/۲۷۹	۰/۹۳۲	۳/۳	کاهش نیروی کار در بخش کشاورزی	۹	۰/۳۱۴	۰/۹۷۹	۳/۱۱۳
۸	۰/۲۸۳	۰/۹۰۹	۳/۱۱۴	آلودگی آب‌های کشاورزی	۱۰	۰/۳۲۴	۰/۸۷۸	۲/۷۰۶
۱۰	۰/۲۹۷	۰/۹۸۸	۳/۳۲۸	کاهش سرمایه گذاری‌ها در بخش کشاورزی	۱۱	۰/۳۳۷	۱/۰۴۲	۳/۰۸۶
۱۱	۰/۳۳۷	۰/۹۳۵	۲/۷۷۱	سر و صدای ناشی از کار واحدهای صنعتی	۱۲	۰/۳۴۴	۰/۹۵۶	۲/۷۷۳
۱۷	۰/۴۱۱	۱/۲۸	۳/۱۱۴	آلوده شدن آب‌های زیرزمینی	۱۳	۰/۳۶۵	۱/۱۱	۳/۰۴
۱۵	۰/۳۹۷	۱/۱۹۱	۳	کاهش ارزش اراضی کشاورزی	۱۴	۰/۳۷۳	۱/۱۳۷	۳/۰۴۶
۱۳	۰/۳۵۷	۱/۴۰۱	۳/۹۱۴	انتقال مازاد درآمد روستائیان به شهرها (خروج سرمایه)	۱۵	۰/۳۸۵	۱/۳۸۵	۳/۵۹۳
۱۴	۰/۳۹۲	۱/۰۹۸	۲/۸	افزایش قیمت اراضی مسکونی	۱۶	۰/۳۸۹	۱/۰۴۴	۲/۶۸
۱۲	۰/۳۵۱	۱/۰۶۲	۳/۰۲۸	فروش زمین‌های کشاورزی	۱۷	۰/۳۹۱	۱/۱۶۷	۲/۹۸
۱۶	۰/۴۰۵	۱/۳۲۸	۳/۲۷۱	از بین رفتن مناظر طبیعی	۱۸	۰/۳۹۴	۱/۳۴	۳/۳۹۳

تحلیل عاملی مربوط به اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهاارد

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مقدار KMO برابر است با ۰/۷۸۷ و مقدار بارتلت ۱۵۸۸/۰۱۸ که در سطح معناداری ۱٪ قرار دارد. در این بررسی با توجه به ملاک کیسر چهار عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از یک استخراج شد که نتیجه در جدول ۷ به همراه مقدار ویژه و درصد واریانس مربوطه ذکر شده است. بر اساس یافته‌های حاصل از این جدول مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این چهار عامل ۶۳/۱۵۹ درصد بوده است که عامل اجتماعی با مقدار ویژه ۴/۲۶۰، تبیین کننده ۲۳/۶۶۹ درصد واریانس کل می‌باشد و به عنوان مهم‌ترین اثر از میان اثرات منفی شهرک صنعتی بر روستاهای همجوار به شمار می‌آید. عامل‌های دوم، سوم، و چهارم به ترتیب ۱۴/۵۳۶، ۱۳/۵۱۵ و ۱۱/۴۳۹ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند.

جدول ۸ نشان می‌دهد که متغیرهای تشکیل دهنده عامل اول شامل اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا، توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها، تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها،

افزایش مسئولیت و کار فرزندان، کاهش نیروی کار در بخش کشاورزی و کاهش علاقه جوانان به کشاورزی می‌باشد که به عنوان عامل اجتماعی نام‌گذاری شده است و به تنهایی ۲۲/۶۶۹ درصد از واریانس کل را تبیین نموده است. عامل دوم شامل آلوده شدن آب‌های زیرزمینی، آلودگی هوا در روستا، سر و صدای ناشی از کار واحدهای صنعتی و از بین رفتن مناظر طبیعی می‌باشد که به عنوان عامل زیست محیطی نام‌گذاری شده است و ۱۴/۵۲۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. کاهش ارزش اراضی کشاورزی، فروش زمین‌های کشاورزی، کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در بخش کشاورزی، انتقال آب کشاورزی به صنعت و آلودگی آب‌های کشاورزی در عامل سوم قرار می‌گیرند که به عنوان عامل کشاورزی در نظر گرفته شده است و ۱۳/۵۱۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و عامل آخر تحت عنوان اثر اقتصادی شامل افزایش مصرف خانوار روستایی، انتقال مازاد درآمد روستائیان به شهرها (خروج سرمایه) و افزایش قیمت اراضی مسکونی می‌باشد که تبیین کننده ۱۱/۴۲۹ درصد از واریانس کل می‌باشد.

جدول ۳- مقایسه اثرات مثبت شهرک صنعتی بین دو گروه روستائیان و کارفرمایان

متغیر	میانگین رتبه‌ای		من ویت (u)	سطح معنی داری
	روستائیان N=۱۵۰	کارفرمایان N=۷۰		
افزایش مراکز بهداشتی و درمانی در روستا	۱۰۵/۸۹	۱۲۰/۳۹	۴۵۵۸	۰/۰۹۶
افزایش مراکز آموزشی (مدارس) در روستا	۱۰۷/۶۷	۱۱۶/۵۶	۴۸۲۶	۰/۳۰۱
بهبود راه ارتباطی روستاها	۱۱۵/۲	۱۰۸/۳۱	۴۹۲۱	۰/۴۲۶
افزایش وسایل حمل و نقل در روستا	۱۱۴/۵۴	۱۰۸/۶۱	۴۹۶۷	۰/۴۹۲
فراهم کردن زمینه برای شغل دوم	۱۰۳/۱۱	۱۲۶/۳۳	۴۱۴۲	۰/۰۰۶**
عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاهای اطراف	۱۰۴/۳۱	۱۲۳/۷۶	۴۳۲۱/۵	۰/۰۲۳*
بازسازی خانه‌ها در روستا	۱۰۶/۷۹	۱۱۸/۴۵	۴۶۹۳/۵	۰/۱۷۴
تعریض و بازسازی خیابان‌های روستا	۱۱۱/۴۵	۱۰۸/۴۷	۵۱۰۸	۰/۷۳۴
افزایش فضاهای سبز و تفریحی در روستا	۱۰۲/۲۸	۱۲۸/۱۲	۴۰۱۶/۵	۰/۰۰۳**
تفکیک فضاها در روستا	۱۰۹/۵۲	۱۱۲/۶	۵۱۰۳	۰/۷۳۲
افزایش آگاهی و تخصص افراد	۱۳۳/۹۱	۶۰/۳۴	۱۷۳۹	۰/۰۰**
مهاجر پذیری روستا	۱۰۶/۰۳	۱۲۰/۰۸	۴۵۷۹/۵	۰/۰۹۳
کاهش مهاجرت روستائیان	۱۰۸/۶۳	۱۱۴/۵	۴۹۷۰	۰/۴۶۱
افزایش فرصت‌های اشتغال برای روستائیان	۱۰۵/۵۵	۱۲۱/۱۱	۴۵۰۷	۰/۰۸۳
افزایش فرصت ادامه تحصیل برای کودکان	۱۰۷/۵۲	۱۱۶/۸۹	۴۸۰۳	۰/۲۷۸
افزایش درآمد روستائیان	۱۰۹/۰۵	۱۱۳/۶۱	۵۰۳۲	۰/۶۰۲
اطمینان روستائیان از کسب درآمد ثابت	۹۹/۹۱	۱۳۳/۲	۳۶۶۱	۰/۰۰**
جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی	۱۰۰/۰۷	۱۳۲/۸۶	۳۶۸۵	۰/۰۰**
افزایش قدرت خرید افراد روستایی	۱۰۷/۶۷	۱۱۶/۵۶	۴۸۲۶	۰/۳۱۶
افزایش قدرت خرید سموم، کود و ماشین‌آلات	۱۱۴/۵۸	۱۰۱/۷۵	۴۶۳۷/۵	۰/۱۳۴
افزایش قیمت محصولات کشاورزی	۱۰۸/۹۹	۱۱۳/۷۴	۵۰۲۳/۵	۰/۵۹۲
استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان مواد خام صنعت	۱۱۲/۰۸	۱۰۷/۱۱	۵۰۱۲/۵	۰/۵۷۱
افزایش میزان تولیدات کشاورزی و دامپروری	۱۱۰/۸	۱۰۹/۸۶	۵۲۰۵/۵	۰/۹۱۵
استفاده از وسایل مکانیکی تولید شده در فعالیت‌های کشاورزی	۱۱۲/۳۲	۱۰۶/۶	۴۹۷۷	۰/۵۱۸
کاهش آلودگی در شهرهای اطراف	۱۰۷/۰۳	۱۱۷/۹۴	۴۷۲۹	۰/۲۱۳

جدول ۴- مقایسه اثرات منفی شهرک صنعتی بین دو گروه روستائیان و کارفرمایان

متغیر	میانگین رتبه‌ای		من ویت (u)	سطح معنی داری
	روستائیان N=۱۵۰	کارفرمایان N=۷۰		
تأثیر بر تولید کالاهای سنتی	۱۱۱/۹۴	۱۰۹/۸۳	۵۱۴۹/۵	۰/۸۰۹
توسعه بیشتر برخی روستاها نسبت به سایر روستا	۱۱۱/۳۰	۱۱۰/۱۳	۵۱۹۴	۰/۸۹۴
تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها	۱۱۲/۰۸	۱۰۷/۱۱	۵۰۱۲/۵	۰/۵۷۱
افزایش مصرف خانوار روستایی	۱۰۶/۰۳	۱۲۰/۰۸	۴۵۷۹/۵	۰/۰۹۳
سرمایه‌گذاری مازاد درآمد روستائیان در شهرها	۱۲۱/۱۱	۱۰۵/۵۵	۴۵۰۷	۰/۰۸۳
کاهش نیروی کار در بخش کشاورزی	۱۱۹/۷۶	۱۰۶/۱۸	۴۶۰۲	۰/۱۲۲
کاهش علاقه جوانان به کشاورزی	۱۲۴/۹۸	۱۰۳/۷۴	۴۲۳۶/۵	۰/۰۱۵**
افزایش قیمت اراضی مسکونی	۱۱۵/۶۵	۱۰۸/۱	۴۸۸۹/۵	۰/۳۷۵
کاهش ارزش اراضی کشاورزی	۱۱۲/۴	۱۰۶/۴۳	۴۹۶۵	۰/۵
فروش زمین‌های کشاورزی	۱۱۳/۲۸	۱۰۹/۲	۵۰۵۵/۵	۰/۶۴۷
کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در بخش کشاورزی	۱۲۰/۹۸	۱۰۵/۶۱	۴۵۱۶/۵	۰/۰۸۲
انتقال آب کشاورزی به نفع صنعت	۱۲۸/۰۶	۷۲/۸۶	۲۶۱۵/۵	۰/۰۰**
آلودگی آب‌های کشاورزی	۱۱۲/۱۳	۱۰۹/۷۴	۵۱۳۶	۰/۷۸۹
آلوده شدن آب‌های زیرزمینی	۱۲۸/۷۲	۱۰۲	۳۹۷۴/۵	۰/۰۰۳**
آلودگی هوای روستا	۱۱۱/۵۴	۱۱۰/۰۲	۵۱۷۷/۵	۰/۸۶۳
سر و صدای ناشی از ایجاد شهرک صنعتی	۱۱۱/۵	۱۱۰/۰۳	۵۱۸۰	۰/۸۶۳
از بین رفتن مناظر طبیعی	۱۰۶/۵۷	۱۱۲/۳۳	۴۹۷۵	۰/۵۲

جدول ۵- عامل‌های استخراج شده از تحلیل عاملی اثرات مثبت شهرک صنعتی اشتهارد

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
اول	۷/۵۰۵	۳۰/۰۲۱	۳۰/۰۲۱
دوم	۲/۸۷۶	۱۱/۵۰۳	۴۱/۵۲۴
سوم	۲/۷۷۵	۱۱/۱۰۰	۵۲/۶۲۴
چهارم	۲/۲۳۴	۸/۹۳۶	۶۱/۵۶۰
پنجم	۱/۱۰۷	۴/۴۲۸	۶۵/۹۸۸

جدول ۶- عامل‌های استخراج شده مربوط به اثرات مثبت شهرک صنعتی اشتهارد همراه با بار عاملی

اثرات	متغیرها	بار عاملی
۱- اجتماعی	افزایش مراکز بهداشتی و درمانی در روستا	۰/۸۹۸
	افزایش مراکز آموزشی (مدارس) در روستا	۰/۸۶۶
	بهبود راه ارتباطی روستاها	۰/۷۳۳
	افزایش وسایل حمل و نقل در روستا	۰/۶۷۶
	فراهم کردن زمینه برای شغل دوم	۰/۹۳۲
	عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاهای اطراف	۰/۸۵۰
	افزایش آگاهی و تخصص افراد	۰/۹۰۷
	زمینه ساز مهاجر پذیری روستا	۰/۷۶۷
	کاهش مهاجرت روستائیان	۰/۷۲۸
	افزایش فرصت‌های اشتغال	۰/۷۴۷
۲- کشاورزی	افزایش امکان ادامه تحصیل برای کودکان	۰/۹۰۳
	افزایش قدرت خرید سموم، کود و ماشین آلات	۰/۶۷۷
	افزایش قیمت محصولات کشاورزی	۰/۷۳۸
	استفاده از محصولات کشاورزی موجود در روستا به عنوان مواد خام	۰/۸۰۴
۳- کالبدی	افزایش میزان تولیدات کشاورزی و دامپروری	۰/۷۷۱
	استفاده از وسایل مکانیکی تولید شده در شهرک صنعتی اشتهارد	۰/۷۱۲
	بازسازی خانه‌ها در روستا	۰/۸۲۱
	تعریض و بازسازی خیابان‌های روستا	۰/۷۰۵
۴- اقتصادی	افزایش فضای سبز و تفریحی در روستا	۰/۸۷۰
	تفکیک فضاها در روستا	۰/۸۸۳
	افزایش درآمد روستائیان	۰/۷۸۱
	اطمینان روستائیان از کسب درآمد ثابت	۰/۵۹۶
۵- زیست محیطی	جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی	۰/۶۷۶
	افزایش قدرت خرید افراد روستایی	۰/۸۴۰
	کاهش آلودگی در شهرهای اطراف	۰/۸۷۱

جدول ۷- عامل‌های استخراج شده از تحلیل عاملی اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهارد

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
اول	۴/۲۶۰	۲۳/۶۶۹	۲۳/۶۶۹
دوم	۲/۶۱۶	۱۴/۵۳۶	۳۸/۲۰۴
سوم	۲/۴۳۳	۱۳/۵۱۵	۵۱/۷۱۹
چهارم	۲/۰۵۹	۱۱/۴۳۹	۶۳/۱۵۹

جدول ۸- عامل‌های استخراج شده مربوط به اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهارد همراه با بار عاملی

اثرات	متغیرها	بار عاملی
۱- اجتماعی	اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا	۰/۸۱۹
	توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها	۰/۷۰۳
	تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها	۰/۸۴۹
	افزایش مسئولیت و کار فرزندان	۰/۸۷۹
	کاهش نیروی کار در بخش کشاورزی	۰/۸۸۴
۲- زیست محیطی	کاهش علاقه جوانان به کشاورزی	۰/۸۵۶
	آلوده شدن آب‌های زیر زمینی	۰/۷۱۸
	آلودگی هوا در روستا	۰/۶۹۸
	سر و صدای ناشی از کار واحدهای صنعتی	۰/۸۹۱
	از بین رفتن مناظر طبیعی	۰/۸۷۴
۳- کشاورزی	کاهش ارزش اراضی کشاورزی	۰/۶۷۱
	فروش زمین‌های کشاورزی	۰/۶۷۷
	کاهش سرمایه گذاری‌ها در بخش کشاورزی	۰/۶۹۸
	انتقال آب کشاورزی به صنعت	۰/۷۳۰
	آلودگی آب‌های کشاورزی	۰/۶۸۹
۴- اقتصادی	افزایش مصرف خانوار روستایی	۰/۸۹۴
	انتقال مازاد درآمد روستائیان به شهرها (خروج سرمایه)	۰/۶۸۱
	افزایش قیمت اراضی مسکونی	۰/۸۳۰

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج اولویت‌بندی اثرات شهرک صنعتی، نشان می‌دهد که توافق دو گروه در مورد اثرات مثبتی همچون زمینه‌سازی برای مهاجرت افراد به روستا و افزایش فرصت شغلی وجود دارد. علاوه بر آن کارفرمایان شهرک صنعتی از مسائلی همچون آلودگی در شهرهای بزرگ آگاهی داشته و کاهش میزان آلودگی در این مناطق را از جمله اثرات مثبت و مهم احداث شهرک صنعتی اشتهارد بیان کردند. درحالیکه روستائیان یا از کاهش چنین آلودگی‌هایی اطلاع نداشته و یا اینکه میزان این آلودگی برای آنان اهمیت چندانی ندارد. از نظر هر دو گروه شهرک صنعتی اشتهارد، ارتباط مناسبی با بخش کشاورزی و روستایی ایجاد نکرده و نه از محصولات کشاورزی و تولید شده در روستا به عنوان مواد خام استفاده کرده و نه محصولات تولیدی خود را به روستاها عرضه می‌کند که این نتیجه با نتایج بدست آمده در مطالعات چوی ۱۹۸۸، آبراهام ۱۹۹۴، پاربخ ۱۹۹۶ و ایکسو و تان ۲۰۰۲ مغایرت دارد. همچنین علی‌رغم نتایج حاصله از مطالعات همچون اریکسون ۲۰۰۲، شی ۱۹۸۵، یان و رحمان ۲۰۰۱ و فدرمن و لونیه ۲۰۰۵، که بیان می‌کنند احداث چنین مراکزی باعث افزایش آگاهی و تخصص افراد می‌شود، از نظر کارفرمایان شهرک صنعتی اشتهارد آگاهی و تخصص افراد در جریان ایجاد این مرکز صنعتی افزایش نیافته است. بعلاوه از نظر روستائیان با احداث شهرک صنعتی اشتهارد، بهبودی در وضعیت فضای سبز روستا حاصل نگشته است در

صورتیکه کولونتای در سال ۱۹۷۳ بیان می‌کند با احداث مجموعه‌های صنعتی فضای سبز در مناطق روستایی افزایش می‌یابد. تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها و توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها از جمله مواردی است که از نظر دو گروه مذکور به عنوان مهم‌ترین اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهارد مطرح شده است که نشان دهنده توافق دو گروه در مورد بکارگیری افراد ساکن شهر در شهرک صنعتی می‌باشد.

همچنین شهرک صنعتی به یک میزان بر روستاهای اطراف اثر نگذاشته و در روستاهای نزدیکتر اثراتی به مراتب بیشتر به دنبال داشته است. این نتیجه مخالف نظرات افرادی همچون چوی ۱۹۸۸، اسکاپ ۱۹۹۶، آبراهام ۱۹۹۴، شی ۱۹۸۵، فلاح ۲۰۰۰، لی ۲۰۰۱ و مطیعی لنگرودی ۱۳۸۴ می‌باشد که بیان می‌کنند احداث مراکز صنعتی در مناطق روستایی باعث کاهش عدم تعادل منطقه‌ای می‌شود. از طرفی روستائیان عقیده دارند که با احداث شهرک صنعتی، میزان آب مورد نیاز کشاورزی آنها کاهش یافته و برای مصارف صنعتی استفاده می‌شود که کارفرمایان اعتقاد به خلاف آن دارند. در مورد از بین رفتن مناظر طبیعی در میان نظرات کارفرمایان و روستائیان اتفاق نظر وجود دارد و هر دو گروه آن را از کم اهمیت‌ترین اثرات منفی ایجاد شهرک صنعتی عنوان نمودند، زیرا مکان فعلی شهرک صنعتی در گذشته زمین بایری بوده که به عنوان چراگاه استفاده می‌شده و مناظر طبیعی و جنگل‌های اطراف روستاها در فاصله زیادی از شهرک قرار دارند و

- هرچند که احداث شهرک صنعتی به میزان قابل توجهی از میزان مهاجرت کاسته است، پیشنهاد می‌گردد با افزایش فعالیت شهرک و استفاده بیشتر از نیروی کار محلی نه تنها مهاجرت را به سفر رساند، بلکه زمینه لازم را برای مهاجرت پذیر کردن بیشتر روستاهای اطراف فراهم نمود.

- پیشنهاد می‌گردد که واحدهای تولیدی شهرک صنعتی به نسبت ظرفیت تولیدی خود، ملزم به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی گردد، تا از یک طرف پیوند بین صنعت و کشاورزی حفظ شود و واحدهای صنعتی مواد خام مورد نیاز خود را به سهولت در اختیار داشته باشند و مواد غذایی کارکنان خود را به صورت دست اول و طبیعی تأمین نموده و از طرف دیگر به توسعه کشاورزی در منطقه کمک نماید.

- پیشنهاد می‌گردد که شرایط لازم برای گسترش فعالیت‌های مربوط به فرآوری محصولات کشاورزی در منطقه فراهم گردد تا از طرفی کشاورزی منطقه پر رونق شده و از طرف دیگر هزینه‌های مربوط به حمل و نقل و انبار داری کاهش یابد.

- هرچند که شهرک صنعتی اشتهاارد باعث بهبود راه‌های ارتباطی در منطقه شده است، پیشنهاد می‌گردد توجه ویژه‌ای به ایجاد راه‌های مواصلاتی روستاها به منظور تسهیل انتقال محصولات کشاورزی و جایجایی نیروی کار فراهم گردد.

- هرچند که از وسایل مکانیکی تولید شده در واحدهای شهرک تا حدی در فعالیت‌های کشاورزی استفاده می‌گردد، پیشنهاد می‌شود واحدهای مذکور با شناسایی نیاز روستاییان به تولید وسایل مورد نیاز کشاورزان پرداخته و با اختصاص تسهیلات ویژه برای کشاورزان منطقه، بستر مکانیزه شدن کشاورزی را فراهم سازند.

- یکی از آثار مثبتی که در طی احداث مراکز صنعتی بوقوع می‌پیوندد، ایجاد فضای سبز و تفریحی در مراکز روستاهاست که در حال حاضر هیچ اقدامی در این باره صورت نگرفته است. بنابراین یکی از مواردی که باید مورد توجه مسئولین قرار گیرد وجود فضای سبز در روستا می‌باشد تا ضمن ایجاد محیطی با نشاط، زمینه را برای جذب روستاییان فراهم نماید و تاحدی از میزان آلودگی تولید شده توسط شهرک صنعتی اشتهاارد بکاهد.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از همکاری صمیمانه مدیران و کارکنان شرکت شهرک‌های صنعتی استان تهران که محققان را در انجام این تحقیق یاری نموده‌اند و همچنین بخشی از اعتبار پژوهش را تأمین کرده‌اند، تشکر می‌گردد.

این شهرک آسیبی به مناظر طبیعی وارد نکرده است و نیز هر دو گروه با اندکی تفاوت معتقدند، شهرک صنعتی تأثیری در آلودگی آب‌های زیرزمینی ندارد.

عامل اول استخراجی از تحلیل عاملی به اثرات اجتماعی اختصاص یافته و نشان می‌دهد شهرک صنعتی اشتهاارد باعث کاهش مهاجرت افراد شده و از طرفی زمینه برای مهاجرت‌پذیری روستا را فراهم می‌کند. همچنین باعث افزایش فرصت‌های شغلی برای روستاییان شده است. همچنین نشان می‌دهد شهرک صنعتی اشتهاارد نقش بسزایی در افزایش مراکز بهداشتی و آموزشی، بهبود راه‌های ارتباطی و وسایل حمل و نقل داشته و به نسبت کمتری باعث ایجاد زمینه برای ادامه تحصیل کودکان، عرضه تولیدات شهرک صنعتی به روستاها و افزایش آگاهی افراد شده است.

در مورد بررسی شناخت صنایع بر وضعیت اقتصادی روستاییان، تعدادی از گویه‌های مربوط به تحلیل عاملی نشان‌دهنده بهبود اوضاع اقتصادی افراد و تأثیر شهرک صنعتی اشتهاارد بر درآمد افراد می‌باشد و شامل متغیرهایی مانند افزایش قدرت خرید افراد روستایی، افزایش درآمد روستاییان، جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی و اطمینان روستاییان از کسب درآمد ثابت می‌شود. اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهاارد، بیشترین تأثیر را بر وضعیت اجتماعی افراد روستایی دارد که شامل اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا، توسعه نسبی برخی روستاها نسبت به سایر روستاها، تأمین نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، افزایش مسئولیت و کار کودکان، کاهش نیروی کار در بخش کشاورزی و کاهش علاقه جوانان به کشاورزی می‌باشد. اینک بر اساس یافته‌های تحقیق پیشنهادات زیر جهت ارتقاء اثرات مثبت و کاهش اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهاارد ارائه می‌گردد.

- هدف ضروری و اولیه احداث شهرک‌ها و مراکز صنعتی، اشتغال‌زایی و جذب نیروی کار ساکن روستا بوده است که در عمل با موفقیت همراه نبوده و اشتغال شهری بر اشتغال روستایی تقدم داشته است. در ایران نیروی کار بسیاری وجود دارد که می‌توان با برنامه‌ریزی و بکارگیری این منابع در فرایند تولید، پدیده ناسالم بیکاری را نه تنها از میان برداشت، بلکه نیازهای جامعه را تأمین کرد. مسئله اصلی در این رابطه آموزش و شیوه بکارگیری این نیرو در جامعه است. این مهم یکی از وظایف اصلی سازمان‌های مرکزی است که با توجه به نیازهای موجود در شهرک صنعتی و امکانات در دسترس، در مقطع زمانی و مکانی شرایط لازم برای جذب نیروی کار فراهم شود. برای این منظور پیشنهاد می‌شود دولت به برگزاری کلاس‌هایی مرتبط با کار واحدهای صنعتی در داخل روستا اقدام کرده و از جوانان مشتاق و جویای کار دعوت به حضور در این کلاس‌ها نماید.

- ۱- ازکیا م. ۱۳۸۴. مقدمه‌ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی. تهران. انتشارات اطلاعات.
- ۲- پوراحمد ا. و همکاران. ۱۳۸۱. نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی. پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۴۳.
- ۳- حقیقی س. ۱۳۸۰. بررسی اثرات قطب صنعتی مبارکه بر توسعه کشاورزی منطقه. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- ۴- سرمد ز. و دیگران. ۱۳۷۸. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. انتشارات آگاه. تهران.
- ۵- طاهرخانی م. ۱۳۷۹. نقش نواحی صنعتی در توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی: نواحی صنعتی روستائی در استان مرکزی. رساله دکتری. دانشگاه تربیت مدرس.
- ۶- فلاحیان ن. ۱۳۸۵. تحلیل روند صنعتی شدن در شکل‌گیری فضایی مجموعه شهری تهران. رساله دکتری. دانشگاه تهران. رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- ۷- کلانتری خ. ۱۳۸۰. برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای (تئوری و تکنیک‌ها). خوشبین و انوار دانش.
- ۸- کلانتری خ. ۱۳۸۲. پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی- اقتصادی. تهران: نشر شریف.
- ۹- مرادی م. ۱۳۸۴. صنعتی‌سازی روستاها راهبردی برای توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان بیرجند. دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۰- مطیعی لنگرودی س.ح. ۱۳۸۵. بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستائی، نمونه موردی: شهرستان بابل پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۵۸. زمستان ۱۳۸۵.
- 11-Abraham. 1994. Rural Industries and Rural Industrialization in Developing Economy: Indian Experience. Journal of Rural Reconstruction. Vol.27: 45-52.
- 12-Briones R.M. 2005. Employment Generation For The Rural Poor in Asia: Perspectives, Pattern, and Policies.
- 13-Cuchiloi. 2005. Impact of socio economic changes on the livelihoods of people living in poverty in Vietnam. Chapter 3. Rural to urban migration. Downloadable report. ASEDP 71. Institute of developing economics Japan external trade organization (IED.JETRO).Hanoi. Vietnam.
- 14-Ericsson M. 2002. Summary Socio- Economic Impacts of the Finnish Extractive Industries Raw Materials Group. Stockholm.
- 15-ESCAP. 1988. Decentralized industrialization: as an approach to social development.
- 16-Falah K., & Alrubaie A. 2000. Economics Faculty of rural industrialization -derna –omar Almukhtar University.
- 17-Federman M., & Levine A. 2005. The Effect of Industrialization on School Enrollment and Child Labor.
- 18-Feenstra R., & Gordon H. 1996. Globalization, Outsourcing, and Wage Inequality American Economic Review 86(2) may: 240-245.
- 19-Goletti F. 1999. Agricultural Diversification and Rural Industrialization as a Strategy for Rural Growth and Poverty Reduction in Indochina and Myanmar.
- 20-Goodland R. 2006. Sustainable Development Sourcebook for the Word Bank Group's Extractive Industries Review: Examing the Social and Environmental Impacts of Oil, Gas and Mining. Washington DC.
- 21-Hag M.T. 1979. Industrialization in Relation to Integrated Rural Development with Reference to Bangladesh. Industry and Development. No.4.
- 22-Hayami Y. 1991. Condition of Agricultural Diversification: A Historical Perspective. in Agricultural Diversification. Report of a Study Meeting 17- 27. Tokyo. Japan: Asian productivity Association.
- 23-Hindman H.D. 2002. Child labor: an American history. Armonk NY. M.E Sharpe.
- 24-Lee D. 2001. Diversification of the rural economy: a case study on rural industrialization in the republic of Korea. Presented at the Japan program/ indes 2001 Conference. Japan.
- 25-Liedholm C. 1989. The role of non-farm activities in the rural economy. Macmillan press in association with the IEA. Puo.
- 26-Michel H., & Ochel W. 1979. Rural Industrialization, Employment and Economic Development. Economic Development and Source Transfer. Workshop. p.31-44.
- 27-Mukherjee S., & Nellyat P. 2006. Ground Water Pollution and Emerging Environment Challenges of Industrial Effluent Irrigation: A Case Study of Mettupalayam Taluk. Tamilnadu Working Paper7.

- 28-Parikh A. 1996. Impact of Rural Industrialization on Village Life and Economy: A Social Accounting Matrix Approach. *Economic Development and Culture Change*; Vol. 44. N.2: 351-377.
- 29-Rogers D. 1978. Industrialization, Income Benefits and the Rural Community. *Rural Sociology*. Vol.43. No.2: 250-264.
- 30-Shih J.T. 1985. Decentralized Industrialization and Rural Non-Farm Employment in Taiwan. Association of Development Research and Training Institutes of Asia and the Pacific.
- 31-Sup Choi H. 1988. Rural Industrialization through Science and Technology.
- 32-UNESCAP. 2001. Poverty, unemployment and rural industrialization. United Nations Economic and Social Commission for Asia and Pacific.
- 33-woldsemai B. 1979. Prospects for Rural Industrialization in Ethiopia. *Ethiopia Journal of Development Research*. Vol.3. No.2: 15.
- 34-Xua W., & Tan K. 2002. Impact of reform and economic restructuring on rural systems in china: a case study of yuhang. Zhejiang. *Journal of rural studies* 18.65-81.
- 35-Youns G., & Rehman S. 2001. Impact of Rural Industrialization on Rural Communities: a case study of district Faisalabad department of rural sociology. University of Agriculture.
- 36-Zhang Xh. 1994. Rural- Urban Migration Restriction Capital Mobility and Rural Industrialization in China. *Chinese Economy in Transudation*. Vol.29. PP20-26.
- 37-Zhu N., & luo X. 2003. Impacts of non- farm income on inequality and poverty: the case of rural china.

